

ДАНСЬКА РАДА
У СПРАВАХ БІЖЕНЦІВ

ПРОЕКТ ФІНАНСОВАНО
ЄВРОПЕЙСЬКОЮ
КОМІСІЄЮ

МІЖНАРОДНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ШКОЛ РІВНИХ
МОЖЛИВОСТЕЙ

КРОК ДО ТОЛЕРАНТНОСТІ:

Використання арт-технологій
у захисті прав дітей-біженців

Навчально-методичний посібник

Видання здійснено за підтримки
Данської Ради у справах біженців

Цю публікацію видано за фінансової підтримки Європейського Союзу. Погляди,
представлені у цій публікації, необов'язково співпадають з позицією Європейської Комісії.

Київ 2010

ББК 67.312. Ія7
К 83

Рецензенти:

Олена Удалова - кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Інституту інноваційних технологій та змісту освіти МОН України
Ольга Швед - кандидат соціологічних наук, представниця ЕКПАТ в країнах СНД

Рекомендовано комісією з виховної роботи вищих навчальних закладів Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України для використання в закладах освіти (Протокол № 7 від 23.11.2010)

Обробка та загальна редакція

Руслани Безпальчої

Авторський колектив:

тренерки Школи Рівних Можливостей: *Руслана Безпальча, Марія Григоріва, Яніна Немая*

Редакційна колегія:

Тренерки-експерти Школи Рівних Можливостей: *Руслана Безпальча, Лариса Колос, Ірина Конченкова*

Комп'ютерний дизайн та верстка

Олександр Нагаєв

Редактор-коректор

Валентина Рівна

Крок до толерантності: використання арт-технологій у захисті прав дітей-біженців:
К 83 навч.-метод. посіб./ Р.Безпальча, М.Григоріва, Я.Немая [та ін.]. - К.: Школа Рівних Можливостей, 2010. 24 с.

ISBN 978 966 221 101 0

До посібника увійшли детальні розробки інтерактивних методик та арт-технологій, апробованих юними тренерами і тренерками Школи Рівних Можливостей, які за методикою "рівний - рівному" проводять превентивну і просвітницьку роботу, спрямовану на захист прав дітей-біженців.

Буде корисним для студентської та учнівської молоді, педагогів, інших працівників органів освіти, фахівців державного і недержавного секторів, які працюють з дітьми-біженцями та з їх оточенням, формуючі толерантні стосунки в молодіжному та дитячому середовищі.

ББК 67.312.Ія7

ISBN 978 966 221 101 0

© Школа Рівних Можливостей, 2010

З М І С Т

Ми різні, але ми рівні	4
Нові шляхи вирішення проблеми захисту прав дітей-біженців в Україні	4
Гендерний інтерактивний театр	5
Форум-театр	14
Сучасні арт-технології	17
Технології сучасного театру	17
Художньо-прикладні технології	18
Ігрові технології	19
Фото-відео технології	20
Евенттехнології	21
Підсумок	21
Словник термінів	22

Основою видання стала практична діяльність МГО "Школа Рівних Можливостей", спрямована на просвіту дітей та молоді в Україні, а також досвід молодіжної команди організації, набутий від проведення великої кількості інтерактивних занять для молодіжної аудиторії за методикою "рівний - рівному". Видання містить детальний опис інноваційних нестандартних форм подачі для підлітків та молоді необхідних знань з проблематики захисту прав дітей-біженців, а також необхідну інформацію, практичні поради, детальні розробки занять, деякі сценарії тощо.

Толерантність є не тільки важливим принципом, а й необхідною умовою миру та соціально-економічного розвитку всіх народів.
Декларація принципів толерантності

Ми різні, але ми рівні

Мобільність населення Землі все збільшується, тому збільшується в нашій країні кількість людей, які тільки нещодавно приїхали до нас тимчасово чи назавжди з різних, часто віддалених країн.

Деякі з них залишили свою країну в пошуках кращого життя, а проте є й такі, що залишають свою батьківщину через загрозу переслідувань і тому не можуть до неї повернутись. Саме цю категорію осіб наша держава визнає біженцями. Це люди, які були вимушені залишити свою землю, які часто були жертвами репресій і переслідувань - тому вони потребують особливої уваги. Такої уваги і підтримки потребують і діти-біженці. Для українського суспільства є важливим утвердження толерантного ставлення до цієї групи, а особливо до дітей-біженців.

Всі люди різні, але серед них немає гірших і кращих. Ми різні, але ми рівні. Для того, щоб правильно зрозуміти іншу людину, потрібно намагатися знайти й зрозуміти мотиви її поведінки, особливості бачення світу. Зрозуміти - означає бути толерантними.

Толерантність визначається як здатність особистості сприймати без агресії думки, що відрізняються від наших власних, особливості поведінки та зовнішності інших людей. Толерантність - це позиція терпимості й довіри між людьми, що є основою для здійснення вибору на користь миру. Маємо ставитися до толерантності як до найважливішої цінності суспільства.

Міжнародна спільнота 16 листопада 1995 року прийняла міжнародний документ: Декларацію принципів толерантності, де не тільки міститься розгорнуте визначення толерантності, а й наголошується на важливості виховання в душі толерантності.

Отже виховання дітей та молоді України в душі толерантності є найефективнішим засобом запобігання проявам нетерпимості, расизму і ксенофобії стосовно біженців та дітей-біженців.

Нові шляхи вирішення проблеми захисту прав дітей-біженців в Україні

Проблема захисту прав біженців та дітей-біженців потребує, найперше, активних заходів, направлених на толерантне ставлення до них. Виховання дітей і молоді на засадах толерантності вимагає нових підходів, а також використання інноваційних технологій. Громадський сектор стоїть на сторожі захисту прав людини в нашій країні і знаходиться в авангарді цього процесу. Серед громадських організацій, які в своїй діяльності звертають увагу на проблеми захисту прав дітей і дітей-біженців зокрема, своє місце займає і Школа Рівних Можливостей.

Школа Рівних Можливостей - міжнародна громадська організація, заснована в Україні в 2000 році, встигла накопичити значний досвід залучення молоді до активних дій, формування прошарку соціально активних молодих людей, котрі прагнуть змінити суспільство на краще. Відділення ШРМ на сьогодні існують у 18 обласних і ряді районних центрів. За час своєї діяльності Школою підготовлено понад 700 юних тренерів і тренерок, які серед своїх однолітків за принципом "рівний - рівному" проводять роботу, направлену на захист прав дітей, виховання толерантної поведінки (зокрема у ставленні до дітей-біженців), викоренення найгірших форм дитячої праці та сексуальної експлуатації дітей, запобігання торгівлі людьми, протидію гендерному насильству, захист репродуктивного здоров'я, попередження ВІЛ/СНІДу тощо.

Окрім широкого застосування основних форм просвітницької роботи - тренінгів, семінарів, круглих столів, тематичних дискотек, зимових та літніх тренерсько-волонтерських шкіл, Школа Рівних Можливостей постійно впроваджує нові унікальні

форми впливу на молодь.

Це видання містить опис інноваційних підходів у роботі з дітьми та молоддю, які застосовує у своїй практиці ШПМ. Для того, щоб запропоновані просвітницькі заходи могли проводити всі зацікавлені особи, в посібнику детально описано не тільки сам захід, а й те, яким чином він має проходити; подано сценарій та рекомендації щодо його проведення.

У виданні детально описана лише частина інноваційних форм просвітницької діяльності серед дітей та молоді, апробованих Школою Рівних Можливостей, які показали свою високу ефективність: Гендерний інтерактивний театр і Форум-театр. Коротко висвітлено й інші сучасні арт-технології.

Гендерний інтерактивний театр

Створений громадською організацією "Школа Рівних Можливостей" у 2002 році Гендерний інтерактивний театр став важливим кроком на шляху втілення просвітницьких програм за принципом "рівний - рівному". Сьогодні театр є серцем Школи Рівних Можливостей. У його репертуарі близько двадцяти вистав, в яких задіяно десятки молодих людей. Потужний вплив на глядацьку аудиторію забезпечують: актуальність проблематики, емоційність дійства і сучасні режисерські рішення. Акторський колектив - це школярі та студенти.

Зрозуміло, що вистави за участю підлітків та молоді найкраще сприймаються саме дитячою та молодіжною аудиторією, привертаючи їхню увагу до проблем, з якими вони стикаються в оточуючому середовищі, у школі, вдома, та спонукаючи замислитися над шляхами їх вирішення.

Значна кількість людей мають можливість побачити вистави інтерактивного театру, адже вони відбуваються на площах і вулицях, під час різноманітних акцій, у малих та великих залах.

Діяльність театру здійснюється силами тренерської команди та волонтерів Школи Рівних Можливостей. Весь процес - від ідеї до її реалізації - є результатом постійної роботи команди, де кожна молода людина може зробити свій внесок у здійснення задуму.

Вистави театру присвячені різним соціальним проблемам. Найпопулярніші серед них:

- 1) гендерна вистава "Він і Вона" (розподіл обов'язків залежно від гендерних ролей, розкриття гендерних стереотипів);
- 2) театр танцю "Woman" (гумористичний танець про пошуки "справжньої" дівчини);
- 3) театр драми "Червоний Капелюшок" (розгляд серйозної проблеми торгівлі дітьми через призму дитячої казки);
- 4) театр пантоміми "Замість вирію..." (вистава про сучасних людоловів - торгівців людьми, в тенета яких потрапляють необачні "птахи й пташенята" в пошуках земного раю);
- 5) музична феєрія "Макові пелюстки" (алегорична історія про виникнення наркотиків та наркоманії);
- 6) театр пластики "Янголи Світла і Темряви" (кохання і смерть, наркотична залежність та ВІЛ/СНІД);
- 7) імідж-театр "Душа Волонтерки" (дійство, що розкриває особливий стан душі та висоту місії волонтерки);
- 8) ігровий театр "Зірки Голівуду за права дітей" (інтерактивна форма пропаганди Конвенції ООН про права дітей);
- 9) драматична вистава "Квіти життя" (трагедія ненародженої дитини і небезпечність абортів);
- 10) вистава "Друга батьківщина" (дійство направлене на захист прав дітей-біженців і на формування толерантних стосунків у молодіжному середовищі);
- 11) вистава "Стоп насильству!" (інсценіровка ідеї активної протидії насильству: "Зупини насильства! Почни з себе");
- 12) театр пантоміми "Серце" (філософія життя, утвердження толерантного ставлення до оточуючих) тощо.

За допомогою київського Гендерного інтерактивного театру подібні театри були створені в Івано-Франківську, Вінниці, Львові, Луганську, Севастополі, Одесі, Херсоні. Школа Рівних Можливостей неодноразово проводила Всеукраїнський фестиваль інтерактивних театрів, метою якого є узагальнення та вдосконалення напрацювань і методик проведення широкомасштабних інтерактивних кампаній.

Нижче ми подаємо текст інтерактивної програми, яку проводять ведучі Гендерного інтерактивного театру перед виставою, присвяченою проблемам дітей-біженців в Україні.

"Друга батьківщина"

Концептуальна ідея

Ми, діти України, хочемо, щоб світ став кращим для людей незалежно від їхньої расової, політичної чи національної приналежності.

Ми хочемо, щоб життя стало кращим завдяки нам, нашій праці на користь суспільству.

Ми хочемо зробити свій посильний внесок у подолання проблеми біженців, в тому числі дітей-біженців в Україні, та підвищення рівня толерантності в українському суспільстві.

Ми можемо передати свій досвід роботи з ровесниками іншим, щоб якомога більше дітей та молоді включилося в рух за щасливе дитинство в Україні всіх дітей, незалежно від раси, національності, релігії тощо.

Сценарій інтерактивної програми

Увага! Підкреслені в тексті слова вказують на те, що ведучим потрібно **наголосити на них**.

Ведучий: Добрий день, мене звуть...

Ведуча: Привіт, я...

Разом: Ми представляємо Міжнародну громадську організацію Школу Рівних Можливостей.

Ведуча: Нам десять років, і впродовж всього часу ми активно захищаємо права дітини, особливо тих дітей, які опинилися в складних життєвих ситуаціях.

Сьогодні ми говоримо про проблему дітей-біженців.

Ведучий: А чому ця проблема актуальна для нашого суспільства?

Ведуча: Можливо тому, що в Україні збільшується кількість людей, які отримують статус біженців, отже ми всі, хочемо того чи ні, стикаємося з цією проблемою. І тепер постало питання: чи готове наше суспільство до толерантного ставлення до біженців та до дітей-біженців.

Ведучий: Що ж, я погоджуюся з тобою, давайте спільно обговоримо цю важливу тему

Разом: ...тему біженців, дітей-біженців, а також толерантного ставлення до них.

Ведучий: Давайте спробуємо прямо зараз дізнатися, що про цю проблему знаєте саме ви.

Ведуча: Пропонуємо невеличкий тест, який допоможе виявити вашу власну позицію щодо проблеми біженців та оцінити ставлення до біженців у нашому суспільстві.

Ведучий: Ми будемо ставити запитання та даватимемо до кожного з них по 4 варіанти відповідей. А ви будете обирати свій варіант. Свій вибір показуйте за допомогою пальців рук (*піднімає руку вгору і викидає один, два, три пальці*). Згода?

Ведуча: Отож запитання: Проблема біженців у нашій країні - наскільки ви знаєте про неї? Увага! Варіанти відповіді:

- Я чую про це вперше (*піднімає один палець*).
- Я чув/чула про це, але точно не знаю, про що йдеться (*піднімає два пальці*).
- Я знаю людей, яких торкнулась ця проблема (*піднімає три пальці*).
- Я знаю про цю проблему і вважаю її досить серйозною (*піднімає чотири пальці*).

Ведучий: Зробіть свій вибір!

За необхідністю, можна повторити варіанти відповіді. Присутні в залі мають піднімати відповідну кількість пальців рук.

Ведуча: Дякуємо! Тепер наступне запитання:

Ведучий: Яка відмінність існує між біженцями і трудовими мігрантами?

- Жодної різниці... (*додаємо один палець*).
- Можливо, що якась різниця існує (*два пальці*).
- Різниця існує (*три пальці*).
- Я знаю в чому полягає ця різниця та можу чітко її пояснити (*піднімаємо в додаток до попередніх чотири пальці*).

Ведуча: Оберіть відповідь, яка вам підходить, і продемонструйте свій вибір. Дякуємо!

Ведучий: Наступне запитання:

Ведуча: Якщо я хочу отримати детальну інформацію стосовно проблеми біженців, дізнатися реальні факти та статистичні дані, я...

- Розпитаю друзів і знайомих (*додаємо один палець*).
- Запитаю у вчителів чи фахівців, які знають про цю проблему (*два пальці*).
- Піду в бібліотеку і пошукаю відповіді у газетах чи спеціальній літературі (*три пальці*).
- Запам'ятаю інформацію, яка прозвучить під час нашого спілкування та у виставі Школи Рівних Можливостей (*чотири пальці*).

Ведучий: Сподіваюсь, що ви обрали відповідь, яка вам підходить. Продемонструйте, будь ласка, ваш вибір. Дякуємо!

Ведучий: Давайте підведемо результати тесту. Отже, декілька слів про тих, кому вистачило пальців лише однієї руки: ви майже нічого не знаєте про існування проблеми біженців у нашій державі і не сприймаєте її серйозно.

Ведуча: Що ж, ми вам радимо протягом найближчих 60 хвилин бути тут, з нами - і гарантуємо, що ви багато про що дізнаєтесь!

Ведучий: Чи є серед вас ті, кому вистачило пальців обох рук? Це означає, що ви дещо орієнтуєтесь у цій темі, це чудово, але вам не завадить дізнатися більше.

Ведуча: І тому протягом години ми також пропонуємо вам бути тут, з нами.

Ведучий: Нарешті, є ті, кому не вистачило пальців обох рук?

Разом: Наш тест свідчить, що саме ви достатньо обізнані в темі біженців і вважаєте її серйозною та актуальною. І тому ми будемо дуже раді, якщо й ви проведете цей час тут, з нами!

Ведуча: Підведемо підсумки. Проведене тестування показало нагальну необхідність продовжувати розмову на дуже важливу й актуальну тему "Біженці та толерантне ставлення до них". Тому найближчу годину будемо разом вивчати цю проблему.

Ведучий: Пропоную, в першу чергу, визначити, хто такі біженці, яка людина називається біженцем. Отже, біженець - особа, що перебуває поза межами рідної країни внаслідок добре обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідування через свою расу, релігію, національність тощо і визнана такою з боку урядів країн, на території яких перебуває.

Ведуча: Тобто, біженці - це жертви переслідувань через свою расу, національність, належність до якось групи, віру чи політичні переконання, які покинули через це свою

батьківщину, так?

Ведучий: Так. І головна їх відмінність - вони не можуть повернутися в свою країну, бо це небезпечно для їхнього життя і здоров'я.

Ведуча: Зрозуміло. Отже, трудові мігранти, тобто ті, що приїхали в Україну в пошуках роботи,

Ведучий: ... чи наші українські заробітчани, які працюють за кордоном,...

Ведуча: ... всі вони можуть без побоювання повернутися в свою країну, а ось біженці - ні. Бо ситуація в їхній країні, чи режим такі, що це небезпечно для життя і здоров'я людей-біженців та їхніх дітей зокрема. Ось тепер мені все зрозуміло. А вам?

Ведучий: Гарзд, хто такі біженці ми з'ясували. Давайте продовжимо нашу розмову про толерантне ставлення до біженців і дітей-біженців. І просимо вас - не будьте пасивними, просимо активно долучатися до розмови! Готові?

Ведуча: Тоді прямо зараз ми попросимо піднятися до нас на сцену 12 найактивніших та зацікавлених хлопців і дівчат. Ми маємо для вас дуже класне й оригінальне завдання, з яким, я впевнена, ви легко справитесь!

10-12 учасників/учасниць виходять на сцену, отримують завдання та йдуть за куліси для підготовки пантоміми на теми толерантності, демократії та гармонії.

Ведуча: А поки добровольці готуються виконати на сцені своє завдання, ми продовжуємо поглиблювати свої знання про біженців. Зараз ми хочемо поділитись з вами певною інформацією, сподіваємося, корисною для вас.

Волонтери в залі роздають всім бажаним літери, намальовані чи наклеєні на великих аркушах картону, з яких складається слово "інформація".

Ведуча: Прошу піднятися на сцену всіх, хто отримав літери, і спробувати скласти з них ключове слово. (Ті, що вийшли на сцену, складають слово "інформація").

Ми склали слово **ІНФОРМАЦІЯ**. Таке відоме, проте таке необхідне поняття! Без якого важко прийняти рішення, важко зробити правильний висновок, іноді неможливо вчинити по справедливості. Кажуть, що людина, яка володіє інформацією - володіє світом. Бо це ключ до розумної поведінки. Сьогодні ви отримаєте від нас цей чарівний ключик - ін-фор-ма-цію. Ми зібралися разом, щоб отримати - ін-фор-ма-цію. Сьогодні ми для вас - ін-фор-ма-ція!

Ведучий: Дякую всім! Отже ми маємо найважливіший інструмент - інформацію. Запрошую розглянути цю інформацію детальніше.

Ведуча: А для цього пропонуємо з літер, які ви тримаєте в руках, скласти декілька нових слів. Як? Дуже просто! Ми будемо загадувати слово. Тим хто тримає букви, з яких складається це слово, потрібно лише зробити декілька кроків вперед та розташувати літери по-новому так, щоб всі в залі могли прочитати це слово.

Ведучий: Зрозуміло? Отже - перше слово.

Ведуча: Це слово означає основу держави, людей, які володіють спільною мовою, мають спільні державні інтереси. Вони є *...нація!* (мають пролунати відгадки від молоді в залі). *Вірно, нація!*

Групою на сцені складається слово "нація".

Ведучий: Отже, наша інформація: українська нація, одна з найбільших і найдавніших націй світу, становить близько 73% населення країни. Проте значне число інших націй і народностей також вважають нашу землю своєю рідною. В нашій країні зростає кількість людей, які тільки нещодавно приїхали до нас (тимчасово чи назавжди) з різних, часто віддалених країв. І серед них є біженці - тобто ті, яким дала притулок наша держава, бо на їхній батьківщині (частіше всього внаслідок воєн та диктаторських режимів) жити стало небезпечно. В останні роки більшість біженців в Україні походить Пакистану, Індії, Афганістану, Іраку та багатьох інших країн.

Ведуча: Зі свого боку хочу доповнити, що особливість української нації полягає саме в терпимості до інших рас і націй. Важливо не розгубити це надбання наших предків: бути толерантними.

Ведучий: Ми просимо вас знову повернутися до слова Інформація, і спробувати вгадати наше наступне слово. Вона буває військовою, буває шкільною... Людина, що веде здоровий спосіб життя знаходиться в хорошій фізичній ... формі (*мають пролунати відгадки від присутніх у залі*). Вірно, формі!

Складається слово "форма".

Ведуча: Так це слово ФОРМА. І тепер інформація з нашої теми. Почнемо з цифр: наша країна стала другою домівкою для близько двох с половиною біженців - це дані на кінець 2009 року.

Ведучий: На перший погляд, ця цифра не здається надто високою та вражаючою.

Ведуча: Це тому, що існують дві форми міграції: легальна і нелегальна. Саме тому дані офіційної статистики і реальне життя різняться. В Україні досить важко отримати офіційний статус біженця - так на здобуття цього статусу в органи міграційної служби 2009 року було подано 1255 заяв і лише 10 відсотків отримали статус. Тому не важко згадатися, що в нашій країні проживає досить значна кількість осіб, які чекають на отримання статусу біженців.

Ведучий: Дякую ... (*ім'я ведучої*)! А зараз прошу всіх повернутися до слова інформація і будемо відгадувати наступне слово. Воно прийшло до нас з часів давньої Греції. Ніхто не знає, правда це чи вигадка, але ми досі віримо в деякі легенди та ... міфи (*мають пролунати відгадки із залу*). Вірно, міфи!

Складається слово "міф".

Ведуча: Так, це слово МІФ. Безпосередньо воно стосується нашої теми, тому, що існує, на жаль, багато міфів щодо мігрантів. Наприклад, що мігрантів в Україні дуже багато.

Ведучий: Як ми щойно чули цифри. Мігрантів у нас незначна кількість, навіть враховуючи тих, хто тільки сподівається отримати статус біженця в нашій країні.

Ведуча: Інший міф, - що збільшення мігрантів в Україні негативно впливатиме на нашу культурну самобутність.

Ведучий: Насправді, культура гине в ізоляції, то ж наша українська самобутність лише оновлюється і збагачується від контактів з традиціями та цінностями інших народів.

Ведуча: Зберігати і розвивати свою культуру ми можемо й повинні самі, тільки від нас залежить розвиток української мови, літератури, мистецтва. Тому не варто на інші національності "навішувати" власні проблеми.

Ведучий: Дякую ... (*ім'я ведучої*) і пропоную знову повернутися до слова інформація. І зараз, увага, останнє слово.

Ведуча: Воно є похідним від слів "нормативний, нормальний". Це... норма (*мають пролунати відгадки від учасників й учасниць акції*). Так, це - норма!

Складається слово "норма".

Ведучий: Кожна людина, яка живе в демократичному суспільстві має дотримуватись певних норм життя. Люди, які отримали статус біженців,..

Ведуча: ...або хочуть його отримати, повинні дотримуватись норм життя, за якими живуть громадяни тої країни, де вони планують оселитися. Це стосується багатьох речей: і поваги до культури цієї країни, і дотримання норми законів цієї країни, норми моралі і звичаїв населення. Отже від людей, які приїждять в Україну, ми чекаємо поваги наших норм життя.

Ведучий: А вони, навзаєм, чекають від нас також певної норми поведінки. Вони - це ті дорослі й діти, хто змушені були залишити рідну землю, покинути все, що мали цінного, і тікати світ за очі (діти іноді опиняються в Україні самі, без батьків), аби залишитися живими. Наша держава надала їм притулок, а наша норма поведінки зовсім нескладна: просто жити з ними у злагоді.

Ведуча: Ну, що ж, частину інформації ми вже отримали. Подякуємо всім тим, хто нам в цьому допомагав, і попросимо повернутися до залу. А ми продовжуємо наше спілкування.

Ведучий: Як ви вважаєте, чому люди стають біженцями? Чому вони полишають свої домівки та відправляються на пошуки кращої долі?

Ведуча: Ми вже казали: тому що їх переслідують, хочуть відібрати житло, хочуть скривдити їх та їхніх близьких, дітей...

Ведучий: А скажіть чесно, якби вам загрожувала схожа небезпека, чи могли б ви полишити все та втекти, намагаючись врятувати себе та своїх близьких?

Ведуча: Я б, напевно, так учинила. Врешті, кожна людина має право спасати своє життя та життя своїх дітей.

Ведучий: То чим же тоді ми всі відрізняємося від біженців?

Ведуча: Пропоную прямо зараз обговорити це питання під час спільної гри.

Волонтери в залі роздають всім бажаючим картки.

На 10 картках написана або приклеєна інформація, яка може бути спільною чи відмінною для двох груп, де перша група - українські громадяни, а друга - біженці. Завдання, яке мають виконати обидві групи: визначити, кого саме стосується інформація з картки. Також є картки, на яких записано спільні для обох груп закони.

Сенс гри в тому, що потрібно розвести по різні боки сцени дві групи по три особи, де перша група буде представляти українських громадян, а друга - біженців. А чотирьох осіб, які матимуть картки-закони, спільні для обох груп, необхідно залишити посередині сцени.

Ведуча: Ви, певно, вже здогадалися, що всіх тих, хто отримали картки, просимо піднятися до нас на сцену.

Ведучий: Зараз ми будемо зачитувати зміст карток, а ви маєте визначити, кому ця інформація більш притаманна українським громадянам чи біженцям. Готові? Починаємо! (*бере в руки і зачитує картку особи, яка стоїть ближче до нього*)

Стаття 2 Декларації прав людини

Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового або іншого становища.

... не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить...

Ведуча: Як ви гадаєте - кого стосується картка з таким змістом?

Ведучий: Абсолютно вірно - цей закон є єдиним для всіх. Тому прошу вас залишатися посередині.

Ведуча: А ми тим часом продовжуємо. Наступна картка:

Стаття 3 Декларації прав людини

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Ведучий: Які ідеї у вас виникають стосовно цієї картки? Вірно! Вона також є спільною для всіх людей! Учасник/учасниця залишається посередині, а ми продовжуємо!

Вони мають єдину рідну мову.

Ведуча: Як ви гадаєте, кому притаманна ця особливість?

Ведучий: Нам, жителям України. Вірно! Всі ми з вами розмовляємо українською мовою, вона є нашою державною мовою!

Давайте умовно поділимо сцену на правий та лівий сектор. Український сектор у нас буде по ліву руку. Прошу з цією карткою перейти наліво! Продовжуємо!

Вони не можуть обирати і бути обраними до органів державної влади та самоврядування, а також брати участь у референдумах.

Ведуча: Так...ось таке складне питання...що скажете?

Ведучий: Вірно, це біженці. Відповідно до статті 24 Закону України "Про біженців" вони не можуть обирати та бути обраними до органів державної влади тощо. З цією карточкою займається місце в правій частині сцени. А ми продовжуємо!

Ведуча:

Мають спільну історію...

Звісно, це ми, жителі України, маємо спільну багатовікову історію! Отже - попрошу вас пройти в лівий сектор. Наступна картка.

Ведучий:

Стаття 13 Декларації прав людини

Кожна людина має право вільно пересуватись та вибирати собі місце проживання в кордонах певної країни. Вона також має право залишати свою власну країну та повертатись до неї.

Ведуча: Вважаєте її спільною для обох груп? Абсолютно вірно! Залишаємо з цією карточкою посередині, в загальному секторі. Наступна!

На них не поширюється військовий обов'язок, вони не проходять військову службу в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, створених відповідно до законодавства України.

Ведучий: Так... Ми нещодавно мали вже щось подібне...Тому, впевнений, що ви з легкістю здогадаєтесь, що мова йде про... Правильно! Про біженців.

Ведуча: Вірно. Згідно зі статтею 25 Закону України "Про біженців" вони не

зобов'язані проходити військову службу в Збройних Силах України. Тому прошу з цією карточкою піти направо. І наступна стаття...

Ведучий:

Стаття 14 Декларації прав людини

Кожна людина має право шукати притулку від переслідування в інших країнах, а також користуватись цим притулком.

Ведуча: Впевнена, що ви вже здогадалися! Цей закон також є єдиним для всіх! Тому залишайтеся з нами посередині (*звернення до особи, яка тримає карточку*). Отже, подивимося, що там далі!

Ведучий:

Мають одну для всіх батьківщину.

Ведуча: Так...Саме ми в Україні маємо одну для всіх батьківщину. Як то кажуть батьків та батьківщину не вибирають.

Ведучий: Вірно. Тому ви мандруєте в ліву частину сцени (*звернення до особи, яка тримає карточку*), а ми тим часом продовжуємо.

Ведуча:

Вони вимушені залишити батьківщину та домівки, оскільки можуть загинути, якщо залишаться.

Ведучий: Так, абсолютно вірно. Ця сумна інформація - про біженців. Тому попрошу вас приєднатися до групи в правій частині сцени (*звернення до особи, яка тримає карточку*).. Дякуємо всім присутнім в залі за таку активність, ви абсолютно правильно визначили групи та категорії.

Ведуча: Дякуємо! Отже, ми визначили, що притаманне лише українцям, а що - лише біженцям. А також - які спільні права ми маємо.

Під кінець гри на сцені присутні 10 осіб, по три в групах зліва і справа та чотири особи посередині. З ними усіма буде проводитися наступна гра-дискусія.

Ведучий: Але ж для багатьох біженців Україна може стати другою Батьківщиною! Українці завжди славилися своєю доброзичливістю та гостинністю!

Ведуча: А як ти думаєш, які риси потрібно мати, щоб вільно спілкуватися з біженцями?

Ведучий: Давай запропонуємо нашим гостям невеличку рольову гру. Отже, у нас є дві групи: умовна група біженців і група українських громадян і громадянок. Прошу тих, хто в нас знаходиться посередині приєднатися по дві особи до кожної групи. Дякую!

Ведуча: А завдання буде таким: групі, що представляє український народ, ми пропонуємо визначити ті риси, які повинні бути притаманні людям в нашій країні для вільного спілкування з біженцями.

Ведучий: А я, в свою чергу, пропоную групі біженців визначити якісь свої якості та характеристики, якими вони можуть поділитися з українською громадою.

Перша група називає риси, які, на їхню думку, є необхідними для вільного спілкування з біженцями.

Варіанти відповідей можуть бути такими: довіра; рівність в усьому; взаєморозуміння; ввічливість; терпіння; повага; комунікабельність тощо.

Ведуча: Як ми бачимо, всі ті риси, які були названі, притаманні кожному та кожній з нас!

Ведучий: Звичайно! І тепер стає зрозумілим, як багато корисного ми можемо для себе взяти при спілкуванні з біженцями!

Ведуча: Так, ти маєш рацію! Ми можемо виховати в собі всі ці чудові якості, ми можемо навчитися ще й іншим цікавим речам. От, наприклад, моя подруга з Сирії навчила мене заплітати такі маленькі цікаві косички, а знайома з Індії навчила готувати такий смачний десерт!!!

Ведучий: Щастить тобі! Навчиш і мене готувати той смачний десерт?

Ведуча: Ну звичайно! Друзі, не сумнівайтеся, що варто тримати своє серце відкритим до спілкування з іншими людьми, навіть якщо вони не подібні до нас! Ви погоджуєтесь зі мною?

Ведучий: Особисто я - погоджуюсь! А тепер пропоную повернутись до нашої найактивнішої групи - до тих, хто отримали персональне завдання на початку нашої зустрічі. Зустрічайте тих, хто підготували нам цікаві пантоміми, де потрібно вгадати певні слова-поняття.

Спеціальна група по черзі демонструє підготовлені нею пантоміми. Зал відгадує.

Ведучий: Абсолютно вірно - це слово ТОЛЕРАНТНІСТЬ. Давайте зараз остаточно визначимось з цим поняттям. Отже, толерантність - це здатність людини сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також особливості поведінки та способу життя інших. Терпимість до іншого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань.

Давайте поаплодуємо нашій групі!

Ведуча: Наступна пантоміма.

Абсолютно вірно - це слово ДЕМОКРАТІЯ. Демократія - політичний режим, за якого єдиним визнаним джерелом влади в державі визнається її народ. При цьому управління державою здійснюється народом безпосередньо чи опосередковано через обраних представників та представниць.

Давайте поаплодуємо нашій групі!

Ведучий: Наступна пантоміма.

Так, це - ГАРМОНІЯ. Гармонія, яка в людських стосунках несе в собі взаємоповагу, прагнення до єдності та порозуміння.

Давайте поаплодуємо нашій групі за блискавичну гру та сміливість!

Ведуча: Знаєте, я вважаю, що без толерантного ставлення один до одного дуже важко жити в гармонії в демократичному суспільстві. Ти погоджуєшся зі мною?

Ведучий: Так, звичайно. Думаю, за цей час, що ми провели разом, ми допомогли вам стати більш досвідченими в сфері налагодження та дотримання стосунків.

Ведуча: А зараз хочемо представити вам нашу талановиту театральну групу, яка підготувала для вас виставу про біженців. Впевнені, вам сподобається! Отже, зустрічайте - Гендерний інтерактивний театр Школи Рівних Можливостей з виставою "Друга батьківщина"!

Далі іде виступ Гендерного інтерактивного театру.

Ведуча: Чи сподобалась вам вистава, тому що нам страшенно сподобалась!

Ведучий: Ми хочемо подякувати вам за увагу, за те, що були з нами.

Ведуча: За те, що були такими активними й допомагали нам у проведенні програми та ігор.

Ведучий: А в кінці хочемо сказати: ми, люди різної національності,..

Ведуча: ...різної статі,..

Ведучий: ...різної культури,..

Ведуча: ...різного віку,..

Ведучий: ...різного віросповідання,..

Ведуча: ...різні, різні, різні - всі ми маємо одну єдину Батьківщину - Україну. І те, що ми різні, не мінус, а тільки плюс.

Ведучий: Найважливіше, щоб ми були разом і злагоджено будували, доглядали й шанували свій спільний дім - нашу Україну.

Разом: Щастя вам! До нових зустрічей!

Форум-театр

Форум-театр - це дуже незвичний вид театру. Кожна його вистава є унікальна, тому що в ній можуть взяти участь всі бажаючі! У ході вистави спочатку акторська група розігрує проблемну ситуацію з реального життя, а потім вже всі бажаючі мають змогу "прожити" цю ситуацію, пропускаючи її крізь себе, ставлячи себе на місце головної діючої особи та намагаючись змінити ситуацію на краще. Особа, яка веде виставу, називається джокером. Джокер форум-театру перед початком вистави знайомить всіх присутніх з проблемою, яку висвітлюватиме вистава, а після закінчення вистави шляхом інтерактивного опитування з'ясовує рівень усвідомлення групою проблеми та її наслідків для суспільства в цілому та для конкретної людини зокрема. Джокер також з'ясовує, хто саме потерпає від пригнічення у змальованій ситуації, а хто свідомо чи ні стає пригноблювачем. Потім виставу показують ще раз, і в момент, коли при повторному програванні вистави є шанс покращити ситуацію, і хтось знає як саме це зробити, то ця людина каже "Стоп!", виходить на сцену й замінює персонажа, який страждає від пригнічення. А далі вистава вже йде по новому плану: як потрібно себе поводити і що говорити для зміни ситуації на краще (на думку людини, що змінила головну діючу особу). Отже, кожна людина може зупинити хід вистави, щоб власним прикладом показати, яким чином пригнічена особа може вийти з ситуації насильства та ущемлення своїх прав.

Таким чином, сценічна вистава пропонує для розгляду соціальну проблему, а кожен персонаж гри виконує певну соціальну роль. Головний герой - жертва ситуації, інші персонажі - його оточення: сім'я, школа, члени суспільства. Можлива участь лікаря, міліціонера, психолога, вчительки. Кількість персонажів зумовлена сценарієм, конкретною ситуацією.

Виконавці головних ролей при взаємодії з глядачами мають дотримуватися характеру своїх персонажів, але повинні враховувати і адекватно реагувати на вплив глядачів.

Сутність форум-театру - спільний з глядачем вистави пошук вирішення проблеми та виходу зі складної життєвої ситуації. В ході вистави глядачі впізнають добре відому їм життєву ситуацію, що призводить людину до стану пригнічення. Сценарій вистави і сама вистава можуть бути підготовлені заздалегідь трупною театру, а можуть готуватися і програватися самими учасниками та учасницями в ході практичного тренінгу, залежно від бажаного результату.

Однією з особливостей форум-театру є відсутність рекомендацій глядачам, як необхідно поводитися, адже кожна людина робить свій вибір сама, і ніхто не може їй сказати, як треба чинити в конкретній ситуації. У ході постановки кожна людина може зупинити хід вистави, щоб власним прикладом показати, як, на її погляд, протагоніст міг би змінити ситуацію на краще.

Під час участі в форум-театрі глядачі мають можливість не тільки познайомитися з важкою ситуацією, як у інтерактивному театрі, або отримати інформацію, як під час тренінгу, а й **РОЗРОБИТИ АЛГОРИТМ, СТВОРИТИ МОДЕЛЬ** успішної поведінки в складній, на перший погляд безвихідній, ситуації.

Темами вистав форум-театру для дітей та молоді можуть бути найрізноманітніші проблеми суспільства: стосунки в сім'ї чи в школі, між дітьми різних націй, культур чи релігій, проблеми ВІЛ-інфікованих чи дітей з обмеженими можливостями, питання щодо здорового способу життя чи щодо наркоманії, алкоголізму, торгівлі дітьми тощо. Проте головною темою вистав форум-театру є ситуація пригнічення та насильства в його різноманітних проявах, тому сам театр називається "Театр пригнічених". Пригнічені - це ті люди або групи, які в статевому, расовому, національному, соціальному, культурному, політичному, економічному, сексуальному чи в чомусь іншому позбавлені свого права на діалог і повагу до себе, на участь в людському суспільстві на рівноправних засадах тощо. Звісно, проблеми прав людини, дискримінації та насильства досить широко представлені серед вистав форум-театру.

Театр пригнічених - це світовий ненасильницький естетичний рух, який шукає миру, а не пасивності. На сьогодні ця форма використовується приблизно в половині країн світу як засіб зробити суспільство щасливішим, як спосіб відкриття себе та інших; як можливість змінити обставини, що спричиняють нещастя та біль, а також посилити те, що приносить мир. І, нарешті, як знаряддя для досягнення економічної та соціальної справедливості, що є основою справжньої демократії. Форум театр включає всіх присутніх до діалогу.

Загальною метою Театру пригнічених є розвиток істотних прав людини, в тому числі право дитини на захист від насильства. А головною метою - надання інформації та набуття навичок вирішення існуючої проблеми певною людиною з використанням досвіду інших людей та з підключенням можливостей власного емоційного інтелекту.

Існує Декларація принципів форум-театру. Ця Декларація, прийнята організацією "Міжнародний театр пригнічених", вважає основною метою Театру пригнічених - гуманізувати суспільство. Театр пригнічених визначається як система вправ, ігор та методів, які базуються на "сутнісному театрі", щоб допомогти людині розвинути в собі найсуттєвіше, що притаманне їй як людській істоті

Підготовка форум-театру

Підготовка форум-театру складається з кількох етапів:

- 1) вибір проблеми, спираючись на реальні історії;
- 2) створення сюжету сценарію;
- 3) репетиція мізансцен;
- 4) аналіз та коректування вистави;
- 5) створення і представлення форум-вистави.

Отже спочатку вибирається проблема, що потребує вирішення. За основу сценаріїв беруться дійсні історії.

Існує два різновиди проблем, з якими буде працювати форум-театр: 1) визначені проблеми певних груп пригнічених людей - жертв торгівлі дітьми, ВІЛ-інфікованої молоді, постраждалих від домашнього насильства, дітей - жертв сексуальної експлуатації та інших, над вирішенням яких в інший спосіб вже працюють організації та установи; 2) проблеми, які актуалізуються в ході роботи з групою.

До визначених проблем відносяться:

- проблеми, з якими до нас самі звертаються діти чи молоді люди, що потерпають від пригнічення, - жертви торгівлі людьми, ВІЛ-інфіковані, жертви домашнього насильства чи сексуальної експлуатації та інші, або ж організації, що сприяють вирішенню проблем цих конкретних пригнічених людей, - кризові центри, НУО, інтернати, колонії;
- проблеми працівників державних органів, неурядових організацій, соціальних працівників, освітян, медиків, що потребують вдосконалення власних методів роботи з попередження негативних явищ у суспільстві та надання допомоги пригніченим для спільного вироблення нових форм взаємодії з партнерськими структурами.

До невизначених можуть належати будь-які проблеми, які хвилюють в даний момент аудиторію чи когось із присутніх і які стають темою обговорення форум-театру.

Підготовка кожної вистави форум-театру обов'язково включає в себе досконале вивчення аудиторії, з якою ми будемо працювати: її особливостей, притаманних їй проблем, її потреб.

Бажаним результатом форум-театру для вирішення першої групи визначених проблем може бути або набуття пригніченою дитиною навичок безпечної поведінки та прийняття найбільш вдалих рішень для протистояння пригнобленню, або надання корисної для пригніченої дитини інформації (правової, медичної, іншої) та передача їй досвіду.

Друга група визначених проблем може бути вирішена, якщо присутні отримують новий досвід надання допомоги людям, що потерпають від пригнічення, та нову інформацію від партнерів стосовно розв'язання даної проблеми.

Бажаним результатом у роботі з невизначеними проблемами є сам факт їх визначення, виявлення, обговорення і спільний пошук шляхів розв'язання.

Далі складається план проведення конкретного заходу. Залежно від цільової групи вибирається форма театральної вистави. Це може бути публіцистична, драматична чи гумористична вистава; пластично-хореографічне дійство; інтерактивна театральна програма.

Як і в інтерактивному театрі, перш ніж створювати виставу соціального спрямування, необхідно відповісти на деякі питання:

- чому саме ця вистава;
- чи співпадає адресність вистави з характеристиками цільової групи;
- чи відповідає приміщення, де ви будете працювати, потребам вистави;
- яка техніка потрібна для показу вистави;
- що необхідно підготувати до вистави;
- яка допомога знадобиться.

Далі необхідно придумати з членами групи сценарій вистави. Згідно з принципами Августо Боалья - засновника Театру пригнічених - сценарій вистави повинен бути реальним, добре зрозумілим, мати яскраво виражений образ пригніченої особи - протагоніста, мати можливість бути зміненим у ході обговорення.

Вистава, як правило, продовжується 10-20 хвилин і складається з 3-6 чітко структурованих мізансцен.

Сценарій готується групою форум-театру і програвється її акторами. Дуже важливим є попередній перегляд сценарію джокером, щоб він знав розстановку акцентів у виставі.

Попередній перегляд дає можливість режисеру-постановнику відкоригувати ролі та стиль гри, мову й емоційну експресію акторів, міміку, жести як більш досконалі інструменти передачі необхідної інформації.

Можливий варіант, коли сценарій пишеться і вистава програвється безпосередньо групою присутніх на виставі дітей чи молоді, при цьому із запропонованих ними варіантів обирається той, що отримав підтримку найбільшої кількості присутніх в залі. У найкращому варіанті в основу сценарію лягає випадок, який насправді трапився з кимось із учасників чи учасниць.

Після вистави починається обговорення - форум, у ході якого люба особа з присутніх в залі

може запропонувати своє вирішення проблеми, замінюючи на сцені головного героя, що виконує дану роль.

Дуже важливою і цінною буває участь у форумі фахівців - медиків, правознавців, психологів, які в ході форуму пояснюють процеси, що відбуваються, та вказують на можливі шляхи вирішення проблеми з точки зору медицини, законодавства тощо. Тут доречно назвати адреси центрів, закладів, де можна отримати ту чи іншу допомогу.

Після вистави ведучий - джокер підводить підсумки та дякує всім, хто приймав участь у виставі.

Сучасні арт-технології

Арт-технології, тобто ті технології, що запозичені з певних жанрів мистецтва, відповідають інтересам і потребам сьогоденної молоді людини. Використання сучасних арт-технологій в профілактичній роботі дає змогу надавати соціально-важливу інформацію за допомогою яскравих художніх образів, орієнтуючись на емоційну сферу особистості. Це допомагає глибоко проникнути в свідомість сучасної молоді людини, яка звикла сприймати світ через "рекламні картинки", яскраві дисплеї мобільних телефонів чи монітори комп'ютерів. Саме тому арт-технології можуть стати дієвим інструментом формування особистої позиції молоді людини в ставленні до процесів, які відбуваються сьогодні в українському суспільстві.

Перш за все ми пропонуємо використовувати такі арт-технології як:

- технології сучасного театру;
- художньо-прикладні технології;
- ігрові технології;
- фото-відео технології;
- евенттехнології.

Технології сучасного театру

Театральні технології є досить складними, але цікавість до них настільки велика, що робить ці технології найпопулярнішими в роботі з молоддю та дітьми. Глядачами вистав соціального театру може стати велика кількість дітей та молоді (на відміну від тренінгу чи уроку), ці технології можуть бути використані під час будь-яких молодіжних акцій чи зібрань.

Серед театральних технологій, доречних в роботі з дітьми та молоддю, можна виділити декілька видів вистав: публіцистична, пластично-хореографічна, драматична, гумористична.

Всі вони можуть використовуватися і при підготовці спектаклів Форум-театру, і Гендерного інтерактивного театру.

Публіцистична вистава

Ця сценічна форма є спадкоємицею відомої колись агітбригади, Жанр народився як можливість вести агітаційну роботу за допомогою сценічних прийомів: віршовані тексти, відомі пісні, що набули нового змісту, використання прийому "апарт" (яскраві словесні заклики, звернені безпосередньо до глядачів), театралізовані мініатюри, піраміди - ось характерні ознаки цього жанру. У ньому документальний публіцистичний зміст набуває художніх форм

Публіцистична вистава - це монтаж різноманітних епізодів, художніх жанрів, деякі з них навіть можуть мати гумористичний характер. У цілому така вистава може стати насправді дієвою, якщо інформація, художні прийоми, емоційні ознаки в ній будуть яскраві та переконливі.

Зрозуміло, що публіцистична вистава часто є найдоречнішою формою для профілактичного дійства серед дітей та молоді. Основна риса цього сценічного жанру

полягає в сучасності й актуальності, тобто зміст і сценічна дія відповідають вимогам часу.

Пластично-хореографічна вистава

Основним засобом вираження у цій виставі є пластика: рухи тіла, міміка, жести. Така вистава говорить мовою символів. Звертаючись до цього жанру, слід прагнути дієвої, яскравої візуалізації. Це потребує виразних костюмів, реквізиту, часто гриму, сценічних атрибутів (свічки, тканини, дзеркала тощо). Сюжет такої вистави повинен бути чітким і зрозумілим навіть без слів, в ньому має бути яскраво виражена боротьба позитиву і негативу.

Пластично-хореографічна вистава потребує дуже виразного музичного рішення, використання в постановці сучасних технічних засобів, художнього освітлення, цікавих ефектних мізансценічних рішень (мізансцена - це розташування фігур на сцені).

Дійовими особами такої вистави можуть бути як герої - люди, так і герої - символи (птах, ангел, душа тощо).

Пластична вистава буде більш зрозумілою для дитячої та молодіжної аудиторії, якщо в ній "за кадром" звучатиме голос - це дасть змогу ширше розкрити зміст вистави.

Драматична вистава

Драматична вистава потребує існування певного драматичного сюжету, колізії, де дійові особи виступають носіями певних характерів чи вчинків, де напружено відбувається внутрішня боротьба. Цей жанр дає змогу розповісти реальну побутову історію, що робить виставу дуже зрозумілою і переконливою. Хоча історія може бути й алегоричною, притчовою, що не меш цікаво для дитячо-молодіжної аудиторії. Сюжет в такій виставі може розвиватися не так стрімко, але потребує логіки сценічної дії.

Важливо, щоб така вистава захоплювала дітей та молодь, а це можливо лише тоді, коли актори та акторки самі дуже глибоко розуміються на змісті того, що вони представляють, коли вони переконані в необхідності саме про це говорити у своїй виставі, коли прагнуть максимально донести зміст своїх слів за текстом вистави до свідомості глядачів.

Гумористична вистава

Гумор - найпопулярніший сучасний жанр. Він легкий, рухливий, емоційний, позитивний. Звертаючись до цього жанру, необхідно особливо ретельно замислитись над змістом вистави, аби не перейти кордони доречного. Потрібно стежити за дотриманням сценічної культури - так несценічним є показ пияцтва, дій наркозалежних молодих людей тощо - подібного маємо уникати!

Хоча саме за допомогою гумору досить природно викривати вади, які існують у житті суспільства, пропагуючи навзаєм певні позитивні моделі поведінки.

В цілому цей жанр дуже яскравий, переконливий, близький до молодіжної і дитячої аудиторії. Від тих, хто звертається до роботи в цьому жанрі, він вимагає здорового почуття гумору, жвавості, рухливості, гнучкості мислення.

Художньо-прикладні технології

Художньо-прикладні технології завжди широко використовувалися в роботі з дітьми та молоддю. Це конкурси малюнків, плакатів, виставки робіт з природного матеріалу тощо. Але молодь сьогодні виявляє цікавість до більш сучасних жанрів мистецтва, і тому ми пропонуємо доповнити наш перелік такими арт-технологіями як колажування, графіті, 3d інсталяції, створення колекцій соціальної моди.

Колажування

Метод колажування полягає в прикріпленні (приклеюванні) до якої-небудь основи різноманітних матеріалів, що відрізняються від неї за кольором і фактурою. Матеріалом для колажу можуть бути і глянсові журнали, різноманітні зображення, природні матеріали, предмети.

Популярність цієї технології полягає в тому, що при виготовленні колажу не

виникає напруги, пов'язаної з відсутністю в людині, що створює колаж, художніх здібностей. Тому ця техніка дозволяє кожній дитині чи молодій людині отримати успішний результат. Окрім того, на відміну від малюнка, де є авторство, колаж допускає колективну творчість, а вона, як відомо, справляє на молоду людину більш потужний вплив.

Графіті

Звісно, зі словом графіті передусім асоціюється добре відомий нам "розпис" будинків, парканів, гаражів, прогонів на поверхах, ліфтів, вбиралень тощо. Хоча не завжди ця художня технологія використовується з позитивною метою, але, зважаючи на її популярність серед молоді, є сенс залучити технологію графіті до роботи з дітьми та молоддю. Для цього можна створювати буклети чи плакати в стилі графіті, розмальовувати тимчасові паркани, користуватися картоном великої площі тощо. Можна влаштовувати серед дітей та молоді конкурс графіті з певної тематики. Коли діти малюють на асфальті, то це також можна вважати певною формою графіті.

3d інсталяції

Інсталяція - це сучасна художня техніка, яка використовує тривимірні об'єкти. Інсталяції влаштовуються зазвичай у приміщенні. Елементами інсталяції можуть бути різні об'єкти. Символіка цих предметів, розташування їх у просторі саме і складають зміст інсталяції.

Ця технологія не потребує того, щоб її виконавці мали якісь художні здібності, тому створити інсталяцію може кожна людина. Хоча можлива і колективна творчість. Створити виставку 3d інсталяцій на певну тематику зовсім не складно, а зважаючи на те, що це дуже популярна в сучасному мистецтві технологія, цікавість серед молоді до такої виставки буде дуже великою.

Ігрові технології

Головна відмінність гри від іншої діяльності полягає в тому, що її предмет - сама людська діяльність. Тобто важливим є не так сам результат результати, як процес.

Існує безліч видів ігор що можуть бути використані у профілактичній роботі, під час тренінгів, акцій тощо. Це ігри: навчальні, ділові, наочно-методичні, сюжетно-рольові з елементами театралізації, імітаційно-стратегічні тощо.

За допомогою гри ми маємо змогу моделювати або імітувати певні життєві ситуації та шукати шляхи їх вирішення. Гра також буває засобом актуалізації, застосування і закріплення певних знань та необхідних навичок.

Організованих форм ігрової діяльності існує багато, кожна з них досить цікава і дуже доречна при використанні в роботі з дітьми та молоддю.

Ігрова акція

Це масовий профілактичний захід, основним виразним засобом якого є гра. Саме гра ілюструє тему акції, саме через гру учасники та учасниці акції отримують навички та відпрацьовують власні моделі поведінки в певних ситуаціях.

Гра по станціях

Гра проходить у групах: діти та молодь, об'єднані в команди, мають пройти випробування певним маршрутом. На кожній станції команду очікує нове ігрове завдання, яке оцінюється ігротехніками.

Ділова гра

Гра проходить у групах: діти та молодь, об'єднані в команди, мають пройти випробування певним маршрутом. На кожній станції команду очікує нове ігрове завдання, яке оцінюється ігротехніками.

Велика гра

Гра, часовий термін якої є досить значним (місяць чи, навіть, рік). Це комплекс різноманітних заходів, подій, що об'єднані певною темою, яка реалізується через ігровий сюжет.

Ігрова театралізована програма

Форма, де гра виступає як сценічна технологія. Саме через таку гру до глядачів доводиться зміст програми, її основна ідея. Сюжет гри потребує певної логіки, а, можливо, і театралізації.

Фото-відео технології

Останнім часом не аби яку цікавість у молоді викликають фото та відео технології.

Багато хто робить аматорські знімки і, навіть, знімає власне відео. Саме тому в соціальній роботі дуже доречним буде використання відеороликів, анімаційних фільмів, фотовиставок тощо.

Фотовиставка (фотоконкурс)

Використовуючи цю технологію, ми можемо розраховувати на велику активність з боку молоді, бо для того щоб зробити декілька фотографій треба зовсім небагато зусиль, а стати глядачами фотовиставки (її, до речі може бути влаштовано також і в Інтернетпросторі) залюбки зголоситься велика кількість молодих людей. Організаторам лише необхідно сформулювати тему фотографій та встановити деякі технічні формати, аби фотографії були достатньої якості.

Фотофільми

Використовується велика кількість фотографій (іноді до 100 і більше), які можна об'єднати в маленький фотофільм. Матеріалом для нього можуть бути авторські фотографії, чи зображення з Інтернету. Бажано, щоб такий фотофільм супроводжувала музика, закадровий голос, певні написи.

Відеоролики

Відеоролики можна використовувати для популяризації певних знань, особливо часто з профілактичною метою. Їх зазвичай роблять професіонали. Але сучасний рівень розвитку цифрових відео-технологій дозволяє зробити досить якісне відео за допомогою аматорської відеокамери і, навіть, недорогого фотоапарату. Тому можна запропонувати молоді зняти власне відео на певну тематику. Серед жанрів соціального аматорського відео використовують: відеорекламу, що йде від 30 сек. до 1,5 хв.; журналістське дослідження (1,5-3 хв.) - публіцистичний сюжет, де за допомогою ведучого та певного відеоряду досліджується заявлена темою проблема; інтерактивне опитування (1-5 хв.) - сюжет, де проводяться опитування серед пересічних громадян, цікавлячись їх думкою щодо певної теми, причому бажана присутність і коментар фахівця чи автора сюжету; короткометражне кіно (до 15 хв.) - документальний чи, навіть, художній маленький фільм, де автор (а в художньому кіно ще й актори) глибше розкриває тему, показуючи різноманітні аспекти досліджуваного явища, розповідаючи про людські долі.

Анімаційні фільми

Маються на увазі улюблені всіма поколіннями мультиплікаційні фільми. Звісно, зробити аматорську анімацію дуже і дуже складно, але можливо. До того ж це дуже цікаво! Може бути мальована анімація, пластилінова, і, навіть, флеш-анімація, що створюється з використанням складної цифрової технології чи комп'ютера.

Евенттехнології

Слово "евент" перекладається українською як "подія". Маються на увазі заходи, акції тощо. Організація їх також потребує сучасного погляду. Популярними молодіжними формами активності є: флешмоби, квести, перформанси тощо.

Флешмоби

Флешмоби проводяться з метою привернути увагу суспільства до певної проблеми. Це заздалегідь спланована масова акція, в якій велика кількість людей з'являється в певному місці, виконує якісь необхідні дії та зникає. Свідками цих дій стають всі, хто перебуває в той час у тому місці. Завданням організаторів є придумати дії, що розкривають зміст теми, якій присвячено флешмоб, а також організувати учасників та учасниць. В ідеалі, інформація про флешмоб та його сценарій розміщують в Інтернеті, тоді всі зацікавлені темою та сценарієм можуть взяти участь в акції. Можливі варіанти, коли учасниками флешмобу виступає група заздалегідь підготовленої і організованої молоді виконує дії, які потребували попередньої репетиції. Важливо провести флешмоб в такому місці, де перебуває велика кількість людей, аби якомога більше людей звернули увагу на дії флешмоберів, та на проблему, яку вони презентують. Дуже часто свідки флешмобу знімають дії флешмоберів на відео, а потім розміщують його в Інтернеті, тим самим поширюючи соціально важливу інформацію.

Квести

Це гра певного жанру, яку запозичено з комп'ютерної гри. Її характерні ознаки: участь декількох команд, що виконують отримані в ході квесту певні завдання. Ці завдання зашифровані чи сховані, тому маршрут квесту є невідомим для членів команд. Знаходячи певний об'єкт, вони отримують завдання, яке мають виконати для того, щоб знайти наступний об'єкт. Жанр цієї гри - пригодницький, саме тому вона здатна зацікавити молодь. Організаторам гри необхідно побудувати маршрут і завдання для команд таким чином, щоб в ході гри розкрити тему квесту, надати важливу інформацію чи дізнатися про рівень інформованості команд із заданої теми.

Перформанси

Це форма образотворчого мистецтва, де художні образи є не статичними, а живими, рухливими. Її важко назвати виставою, хоча все, що відбувається під час перформансу є результатом роботи режисера та виконавців. Проте в центрі уваги глядачів залишаються створені художником образи. Перформанси поступово стають популярними і все ширше використовуються під час масових акцій.

Підсумок

Звісно, коротка інформація про різноманітні арт-технології навряд чи зможе відразу зробити вас фахівцями з використання арт-технологій у роботі з дітьми та молоддю. Але важко не помітити їхні переваги, якщо спробувати їх використовувати. Найголовніше, що сучасні арт-технології розширюють можливості роботи з дітьми та молоддю, збільшують її ефективність, дозволяючи залучати творчу юнь до їхнього втілення. А також вони дають нові можливості "транслявати" суспільству важливі соціальні меседжі в такому вигляді, який дозволяє найкраще їх сприймати, засвоювати, лишаючи яскравий відбиток у душі людини.

Проте для досягнення успіху в їх використанні варто залучати потрібних фахівців чи звертатися за допомогою до організаторів арт-простору.

Словник термінів

Біженець - особа, яка не є громадянином України і внаслідок цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися ним внаслідок таких побоювань або, не маючи громадянства, перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань (визначення із Закону України "Про біженців").

Громадянство - правовий зв'язок між індивідом і державою, що виражається в існуванні їхніх взаємних прав і обов'язків.

Декларація прав дитини - міжнародний документ, який був прийнятий ООН у 1959 році, яка визначила, що "дитина внаслідок її фізичної та розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження".

Декларація визначає, що дитина має від народження права людини, а також має спеціальні, додаткові права.

Депортація - висилка з країни особи, яка порушила візовий режим або перевищила термін перебування в країні, вказаний у візі.

Дискримінація - дії або практика систематичного приниження групи або однієї людини. Відсутність рівного ставлення до всіх людей у випадку, коли не можна знайти обґрунтовані розходження між тими, хто користується перевагою і тими, хто нею не користується. Дискримінація заборонена у відношенні "раси, статі, мови або релігії" (ст. 1(3) Статуту ООН, 1945 р.) або "...раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища" (ст. 2 Загальної декларації прав людини, 1948 р.).

Дитина - кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосованим до даної особи, вона не досягає повноліття раніше. Дитина, вважаючи на її фізичну та розумову незрілість, потребує спеціальної охорони та турботи, що включає належний правовий захист, як до так і після народження. (Конвенція ООН про права дитини, 1989 р.).

Загальна декларація прав людини - міжнародний документ, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН в 1948 році, яке є найбільш авторитетним джерелом міжнародних норм щодо прав людини. Декларація закріпила основні принципи міжнародного права щодо прав людини. Загальна декларація разом з Міжнародними пактами про права людини іноді позначається як Міжнародний Білль про права людини.

Закон України "Про біженців" - від 21.06.2001, де стаття 1 першого розділу дає визначення поняття "біженець". Закон регулює всі питання, пов'язані з біженцями в Україні.

Конвенція - міжнародна угода за будь-яким спеціальним питанням, яку повинні виконувати держави, які її підписали та ратифікували.

Конвенція про права дитини - договір, прийнятий ООН в 1989 році, якого мають дотримуватися всі держави, які її підписали. Цей документ ґрунтується на новому

розумінні становища дитини в суспільстві не як майбутнього дорослого, а як рівноправної особи суспільного життя (звичайно, з урахуванням того, що дитина потребує спеціальної охорони і піклування). Конвенція підтверджує, що дитина має від народження права людини, а також має спеціальні, додаткові права. Перелік прав, визнаних для дитини в Конвенції, охоплює права громадські, соціальні, культурні та політичні. Україна ратифікувала Конвенцію про права дитини у 1991 році, тому наша держава повинна забезпечувати всі права дитини, закріплені в цій конвенції.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) - міжнародна організація, заснована 26 червня 1945. Метою діяльності організації є підтримання і зміцнення миру і міжнародної безпеки та розвиток співробітництва між державами світу. Членами-засновниками ООН є 51 держава, в тому числі Україна. Зараз ООН нараховує 192 держави-члени.

Права людини - дані від народження і забезпечені законом можливості мати, користуватися та розпоряджатися основними свободами, а також матеріальними, політичними, культурними та іншими благами й цінностями. Права людини кожна людина має лише тому, що вона є людиною, всі люди володіють ними однаковою мірою і вони є невід'ємними. Права людини також є соціальними і політичними гарантіями, необхідними для захисту особи від посягань на людську гідність. Питаннями прав людини займається, зокрема, ООН.

Розрізняють права *першого, другого й третього покоління*. До першого покоління належать так звані природні невід'ємні права людини: право на свободу думки, совісті й релігії; право кожного громадянина і кожної громадянки на ведення державних справ; право на рівність перед законом; право на життя, свободу та безпеку особистості. До другого покоління належать так звані позитивні або засадничі права людини. Це ті природні права, що закріплені в конституціях, законодавчо регламентовані й забезпечені системою гарантій та механізмів захисту. Третє покоління прав людини називають колективними правами. До них належать право на мир, на здорове довкілля, на соціальний та економічний розвиток. Ці права належать кожній людині й кожному народові, а здійснюватися вони можуть не окремою людиною, а колективом чи певною громадою.

Громадянські і політичні права - як правило, застосовується для визначення різних прав, які містяться в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (1966 р.). Наприклад: право на самовизначення, право на відсутність дискримінації, рівні права для чоловіків і жінок, право на життя, свобода від катувань, жорстокого, нелюдського чи принижуючого гідність, поводження чи покарання, заборона рабства і примусових робіт, свобода від свавільного арешту чи тримання під вартою, право на вільне пересування у межах території держави, право на свободу і особисту недоторканість, рівність перед судом тощо).

Права дитини - права людини та додаткові, особливі права, які має кожна дитина до 18-ти років. Додаткові, особливі права дитини передбачені у Декларації прав дитини та у Конвенції про права дитини.

Толерантність - терпиме ставлення до іншої людини, яка відрізняється за ознаками мови, релігії, раси, ідеології тощо на основі взаємоповаги. Здатність особистості сприймати без агресії думки, що відрізняються від власних, особливості поведінки та зовнішності інших людей.

Декларація принципів толерантності, прийнята на Генеральній конференції ЮНЕСКО 16 листопада 1995 року, дає в **Статті 1** розгорнуте поняття толерантності:

1.1 Толерантність означає поважання, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Толерантність - це єдність у різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Толерантність - це те, що уможливорює

досягнення миру, сприяє переходу від культури війни до культури миру. Толерантність - це єдність у різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Толерантність - це те, що уможливило досягнення миру, сприяє переходу від культури війни до культури миру.

1.2 Толерантність - це не поступка, поблажливість чи потурання. Толерантність - це, передусім, активна позиція, що формується на основі визнання універсальних прав та основних свобод людини. Толерантність у жодному разі не може бути виправданням посягання на ці основні цінності. Толерантність повинні виявляти кожна людина, група людей та держави.

1.3 Толерантність - це обов'язок сприяти утвердженню прав людини, плюралізму (в тому числі культурного плюралізму), демократії та правопорядку. Толерантність - це поняття, що означає відмову від догматизму і абсолютизму, утвердження норм, закріплених у міжнародно-правових актах у галузі прав людини.

1.4 Стосовно поважання прав людини виявлення толерантності не означає терпимого ставлення до соціальної несправедливості, відмови від своїх або прийняття чужих переконань. Це означає, що кожен може дотримуватись своїх переконань і визнає таке саме право за іншими. Це означає визнання того, що люди з природи своєї відрізняються зовнішнім виглядом, становим, мовою, поведінкою і мають право жити в мирі та зберігати свою індивідуальність. Це також означає, що погляди однієї людини не можуть бути нав'язані іншим.

Трудова міграція - виїзд в інший регіон або за кордон з метою працевлаштування. У більшості країн трудова міграція регулюється національним міграційним законодавством.

Формат 200x285 мм. Папір офіс.
Гарнітура SchoolBookAS.
Друк: Школа Рівних Можливостей.
Наклад: 2 000 шт.